

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

JAHON MAMLAKATLARIDA TA'LIMNI INTEGRATSIYALASH VA DIFFERENSIYALASHTIRISH MUAMMOLARI

Azimova Dilafruz G'ayratovna

Qo'qon davlat universiteti

Pedagogika kafedrası stajyor-o'qituvchisi

Telefon raqam: +99890 859-10-77

Annotatsiya. *Ushbu tezisda jahon mamlakatlarida ta'limni integratsiyalash va differensiyalash jarayonlari, ularning pedagogik asoslari, metodlari va strategiyalari yoritiladi. Shuningdek, o'quvchilarning individual xususiyatlari, madaniyatlararo tushunish va ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirishdagi rolga alohida e'tibor qaratiladi. Tezisdan integratsiyalashgan, differensiyalashgan va inklyuziv ta'limning ahamiyati, zamonaviy pedagogik metodlar va innovatsion texnologiyalarning qo'llanilishi tahlil qilinadi. Shu bilan birga, jahon tajribasi asosida ta'lim sifatini oshirish va o'quvchilarning shaxs sifatida to'liq rivojlanishini ta'minlash usullari ko'rsatib o'tiladi.*

Kalit so'zlar: *integratsiyalashgan ta'lim, differensiyalashgan ta'lim, inklyuziv ta'lim, pedagogik metodlar, interfaol metodlar, innovatsion texnologiyalar, shaxsiy rivojlanish, madaniyatlararo tushunish, ijtimoiy mas'uliyat.*

Zamonaviy global jamiyatda ta'lim nafaqat bilim berish vositasi, balki shaxsning ijtimoiy, madaniy, psixologik va etnik jihatdan rivojlanishini ta'minlovchi murakkab jarayon sifatida qaraladi. Ta'lim tizimining samaradorligi o'quvchilarning individual qobiliyatlarini hisobga olish, turli etnik va madaniy guruhlar bilan samarali ishlash, shuningdek, inklyuziv va interfaol ta'lim metodlarini qo'llash orqali oshiriladi. Shu sababli, jahon mamlakatlarida ta'limni integratsiyalash va differensiyalash muammolari bugungi kunda dolzarb va strategik ahamiyatga ega.

Rivojlangan davlatlar — Kanada, AQSh, Germaniya, Frantsiya va Buyuk Britaniya kabi mamlakatlar ko'p millatli va ko'p madaniyatli jamiyatga ega bo'lib, o'quvchilarning turli etnik kelib chiqishi, diniy va ijtimoiy farqlari hisobga olinishi lozim. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ta'lim jarayonlarida integratsiyalash va differensiyalash strategiyalarini qo'llash o'quvchilarda shaxsiy rivojlanish, madaniyatlararo muloqot, tolerantlik va ijtimoiy moslashuv ko'nikmalarini shakllantiradi (Banks, 2019; Moore, 2022; Fraser, 2021).

Kanada va AQShda integratsiyalashgan ta'lim tizimlari shaxsga yo'naltirilgan yondashuv, bilingvizm (ikki tillilik) siyosati va inklyuziv ta'limni qo'llash orqali bolalarning turli etnik va madaniy guruhlariga moslashuvini ta'minlaydi. Germaniya, Frantsiya va Buyuk Britaniyada esa immigrant va turli etnik guruh bolalarining ona tili va madaniy merosini saqlash bilan jamiyatga integratsiyalashish jarayonini birlashtiruvchi dasturlar ishlab chiqilgan.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

Qonuniy-huquqiy jihatdan, rivojlangan mamlakatlarda ta'lim jarayonlari quyidagi hujjatlar bilan tartibga solinadi:

Milliy va hududiy ta'lim standartlari, o'quv dasturlari va pedagogik normativlar;

Kanada "Official Languages Act" va "Canadian Charter of Rights and Freedoms" kabi qonunlar etnik xilma-xillikni va inklyuziv ta'limni kafolatlaydi;

Farmoyishlar, qarorlar va konstitutsiya moddalari barcha o'quvchilarning teng huquqli va inklyuziv muhitda ta'lim olishini ta'minlaydi. Shu bilan birga, ta'limni integratsiyalash va differensiyalash jarayonlari zamonaviy pedagogik texnologiyalar va innovatsion metodlar bilan mustahkamlanadi. Interfaol o'qitish metodlari, guruhli loyihalar, madaniy tadbirlar va raqamli texnologiyalar o'quvchilarda madaniyatlararo tushunishni, hamkorlikni va ijodiy fikrlashni rivojlantiradi.

Ta'limni integratsiyalash va differensiyalash zamonaviy pedagogikaning asosiy yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Integratsiyalashgan ta'lim turli fanlar, kontent va madaniy elementlarni birlashtirib, o'quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga xizmat qiladi. Shu orqali o'quvchilar turli sohalar bo'yicha kompleks bilim oladi va ularni amaliyotga tadbiiq etish ko'nikmasini rivojlantiradi.

"Differensiyalashgan ta'lim esa har bir o'quvchining individual xususiyatlari, qobiliyatlari va o'rganish sur'atlarini hisobga olgan holda ta'lim jarayonini moslashtirishga qaratilgan. Bu yondashuv o'quvchilarning o'z sur'atida bilim olish, mustaqil fikrlash va ijodiy yechimlar topish imkonini beradi. Shu bilan birga, inklyuziv ta'lim barcha o'quvchilarga teng imkoniyat yaratadi va turli etnik, ijtimoiy va madaniy guruhlarni ta'lim jarayoniga samarali integratsiyalashishga yordam beradi"[1. 59 b].

Pedagogik jarayonda muhim terminlar:

"Integratsiyalashgan ta'lim — fanlar va kontentlarni birlashtirish orqali o'quvchilarning keng qamrovli bilim va ko'nikmalarini shakllantirish.

Differensiyalashgan ta'lim — o'quvchilarning individual xususiyatlariga moslashgan ta'lim shakli.

Inklyuziv ta'lim — barcha o'quvchilar uchun teng imkoniyat yaratadigan, turli guruhlarni o'z ichiga olgan ta'lim tizimi.

Interfaol metodlar — o'quvchilarning faol ishtirokini rag'batlantiruvchi pedagogik texnologiyalar va usullar"[2. 36 b].

Jahon mamlakatlarida ta'limni integratsiyalash va differensiyalash jarayoni o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishini ta'minlashga qaratilgan. Integratsiyalashgan yondashuv turli fanlarni va pedagogik kontentlarni birlashtirib, o'quvchilarda keng ko'lamli bilim va ko'nikmalarni shakllantiradi. Shu bilan birga, u o'quvchilarning ijtimoiy, madaniy va etnik jihatdan rivojlanishiga ham xizmat qiladi.

Differensiyalashgan yondashuv esa har bir o'quvchining individual ehtiyojlarini hisobga olib, o'quv jarayonini shaxsga moslashtirish imkonini beradi. Bu o'quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv va o'zini ifoda etish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu tariqa,

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

ta’lim jarayoni o‘quvchilarni faqat bilim bilan ta’minlash bilan cheklanmay, ularni shaxs sifatida to‘liq rivojlantiradi.

Integratsiyalashgan va differensiyalashgan ta’limni samarali amalga oshirish uchun zamonaviy pedagogik metodlar qo‘llaniladi:

“Interfaol metodlar — guruhli muhokama, rolli o‘yin, seminar va mashg‘ulotlar orqali o‘quvchilarning faol ishtirokini ta’minlash.

Individual va guruh loyihalari — o‘quvchilarning qobiliyatlari va ehtiyojlariga moslashtirilgan vazifalar orqali bilimlarni amaliyotda qo‘llash”[3. 72 b].

“Madaniyatlararo tadbirlar — turli etnik va madaniy guruhlarni birlashtiruvchi faoliyatlar orqali hamkorlik va bag‘rikenglikni rivojlantirish.

Innovatsion va raqamli texnologiyalar — ta’lim jarayonini qiziqarli, samarali va interfaol qilish”[4. 51 b].

Ta’limni integratsiyalash va differensiyalash o‘quvchilarda shaxsiy rivojlanish, ijodiy fikrlash, madaniyatlararo tushunish, tolerantlik va ijtimoiy mas’uliyat ko‘nikmalarini shakllantiradi. Shu bilan birga, pedagoglar ham malaka va tajribalarini oshirib, ta’lim jarayonini har bir o‘quvchining individual xususiyatlarini hisobga olgan holda tashkil etadi. Natijada, integratsiyalashgan va differensiyalashgan ta’lim jamiyatda ijtimoiy barqarorlik, hamkorlik va madaniy hamjihatlikni rivojlantiradi, o‘quvchilarning bilim va ko‘nikmalarini mukammal shakllantiradi hamda ularni shaxs sifatida to‘liq rivojlantiradi.

Xulosa qilib aytganda, Jahon mamlakatlarida ta’limni integratsiyalash va differensiyalash jarayonlari zamonaviy pedagogikaning ajralmas qismi hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, integratsiyalashgan ta’lim fanlar va kontentlarni birlashtirish orqali o‘quvchilarning keng qamrovli bilim va ko‘nikmalarini shakllantiradi, ularni shaxs sifatida rivojlantiradi. Differensiyalashgan yondashuv esa o‘quvchilarning individual xususiyatlari, qobiliyatlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda ta’lim jarayonini moslashtiradi, mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Shuningdek, inklyuziv ta’lim barcha o‘quvchilarga teng imkoniyat yaratib, turli etnik, ijtimoiy va madaniy guruhlarni ta’lim jarayoniga faol jalb qiladi va madaniyatlararo tushunish hamda hamkorlikni rivojlantiradi. Pedagogik metodlar va strategiyalar — interfaol metodlar, guruh loyihalari, madaniyatlararo tadbirlar va innovatsion texnologiyalar — ta’lim sifatini oshirish va o‘quvchilarning shaxsiy rivojlanishini ta’minlashga xizmat qiladi.

Jahon mamlakatlari tajribasi shuni ko‘rsatadiki, ta’limni integratsiyalash va differensiyalash jarayonlarini samarali amalga oshirish o‘quvchilarda shaxsiy rivojlanish, ijodiy fikrlash, tolerantlik, madaniyatlararo tushunish va ijtimoiy mas’uliyat ko‘nikmalarini shakllantiradi. Shu tariqa, pedagoglar malakasini oshirish va ta’lim dasturlarini moslashtirish orqali ta’lim jarayoni har bir o‘quvchining individual xususiyatlarini hisobga olgan holda amalga oshiriladi.

Jahon mamlakatlarida ta’limni integratsiyalash va differensiyalash nafaqat o‘quvchilarning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishini ta’minlaydi, balki jamiyatda ijtimoiy barqarorlik, madaniy hamjihatlik va samarali hamkorlikni rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu sababli, rivojlangan

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'OYALAR

davlatlarning tajribasi O'zbekiston va boshqa ko'p millatli davlatlar uchun ta'lim sifatini oshirish va pedagogik jarayonlarni yanada samarali tashkil etish bo'yicha muhim yo'nalishlarni belgilaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mamarajabov, Shavkat. "Differensial ta'lim: innovatsion pedagogik yondashuvlar". Maktabgacha va Maktab Ta'limi Jurnali.
2. Z. F. Sharopova. Pedagogika fanida integratsiya va differensiyalash tushunchalari.
3. Isaboyeva, Dilyora Zokirjon qizi. Boshlang'ich ta'lim o'quvchilarida zamonaviy ko'nikmalarni shakllantirishning pedagogik-psixologik asoslari. Farg'ona davlat universiteti ilmiy jurnali.
4. T., Nazarov. Ta'lim tizimiga zamonaviy yondashuvlar. Pedagogika va Psixologiya jurnali.

